

СУЧАСНА ЦІННІСНА ОРІЄНТАЦІЯ СТУДЕНТСТВА ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

О. М. Мелашенко

*кандидат філософських наук, доцент кафедри психології і педагогіки
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут»*

У статті розглядається освітній процес як культурна складова складного процесу соціокультурного синтезу. Висвітлено проблему сутності ціннісних орієнтацій особистості студента, зумовленої суспільною потребою в осмисленні закономірностей формування духовно-моральних настанов майбутньої національної технічної еліти. Робиться акцент на різнохарактерності політехнічного контингенту студентів, яка впливає на формування професійної спрямованості та компетентності через ціннісні орієнтації. Наголошується необхідність збереження універсальних гуманітарних цінностей у поєднанні з професійною орієнтацією.

Ключові слова: освіта, цінності, технічна освіта, технічна еліта.

Сучасний процес просвітництва, безумовно, є об'єктивним соціокультурним процесом, що обумовлено переходом від традиційного суспільства до громадянського і детерміновано нагальною необхідністю формування самостійних суб'єктів громадянського суспільства.

Розглядаючи сучасну людину громадянського суспільства, ми маємо самостійного діяльного індивіда-суб'єкта в системі безособово-речових зв'язків, що дає йому автономність за соціокультурним статусом: певний простір внутрішньої свободи, суверенність внутрішнього вибору, природна відповідальність, за яку відповідає сам і тільки сам.

Людина, що входить у нову культуру, є наслідком серйозних змін в соціальній структурі суспільства, в принципах його соціальної, економічної і політичної організації. Все це трансформує мотиваційну сферу автономного суб'єкта, тому що веде до можливості постановки таких життєвих цілей, які раніше були для нього неможливі.

Розширення меж суб'єктності індивіда збільшує, посилює процес його творчості і творення, розсовує рамки досягнення невідомого і «творіння» нібито неможливого. Як результат – прискорення темпів соціального і культурного розвитку, становлення і розвиток сучасної техногенної цивілізації, загальний прогрес соціуму.

Як показують соціологічні дослідження, процес становлення сучасної громадянської особистості відбувається в комплексі взаємопов'язаних економічних, соціальних, політичних і правових процесів появи інститутів підприємництва та ринку, утвердження індивідуальної законної власності, виникнення форм правової держави та інститутів демократії з можливістю впливу громадян на процедури

прийняття законів, захистом свобод і прав особистості і т.д. З іншого боку – процеси самоорганізації нового суспільного організму пов'язані з наявністю адекватно сформованої людини. Все це необхідно розглядати як відображення відповідних фаз в становленні громадянського суспільства в цілому, в утворенні його суб'єктивного ядра.

Постійне розширення суб'єктного складу соціуму за рахунок «відокремлених окремих» індивідів потребує культурної ціннісної «підтримки» процесів їх самоорієнтації, самовизначення та самореалізації в якості суб'єктів нових відносин.

Сучасна трансформація соціального складу українського соціуму і принципові зміни в його суб'єктній структурі ведуть до змін в політичних інститутах і перерозподілу владних функцій, і в цьому процесі задіяні як традиційні інститути (держава, церква), так і непривілеювані стани і інші колективності.

Сьогодні ми фіксуємо «відділення» самосвідомості суспільства від ідеології держави, а, отже, суспільство перестає бути об'єктом держави і поступово набуває статусу самостійного суб'єкта – громадянської нації.

Сучасний молодий громадянин все більше набуває почуття загального громадянської рівності, гідності і честі, почуття спільності та солідарності.

Всі ці процеси призводять до вибудовування індивідом-суб'єктом власної системи ідентичностей – системи (ієрархії) соціальних зв'язків і відносин.

Самоідентифікація підводить підсумок процесу становлення самостійної і відповідальної особистості громадянського суспільства, її самовизначення (тобто формування в контексті необхідних соціальних ролей власної

індивідуальності і громадянський вибір, який, безумовно, робить особистість, визначаючи своє ставлення до різних структур нового суспільства і пов'язуючи з ними своє «Я»).

Саме тому, в структурі цілей виховання ми відстежуємо зрушення від соціоцентричних цілей, які формували і відображали «соціальне замовлення», до персоноцентричних цілей, які відображають потреби індивіда.

Існуючий принцип – «дитина має право на повагу», призвів до емансипації дитинства – як ступінь загального процесу емансипації людства. Сучасний перехід до інформаційного суспільства розкриває характер тиску технічних чинників на виховання. Нове ускладнення програми соціалізації індивіда направлене на подальше посилення формування в молодій людині особистісного начала.

Формування професійної спрямованості та компетентності молоді через ціннісну орієнтацію стикається з різнохарактерністю в культурному і мовному відношенні поліетнічного контингенту учнів. Піднімається проблема необхідності створення кожній молодій людині рівних можливостей для розкриття та розвитку її індивідуальності, формування та самоформування її суверенної, самостійної і відповідальної особистості суспільства, яка має чітку ціннісну орієнтацію і веде здоровий спосіб життя.

Саме останнє ставить ряд серйозних питань, а головне – який культурний матеріал може вирішити це завдання? Адже цей матеріал з'являється при сучасному ціннісно-смісловому контексті. Звідси ми неминуче приходимо до організації загального змісту освіти та взаємодії різних мов і культур, поєднання їх образних і ціннісних систем, визначення їх взаємної контактності в смислових кодах.

Сучасна українська дійсність визначається багатукладністю соціуму, різнорівневістю розвитку окремих регіонів, мов, культур. Ця ситуація ставить питання – яка роль відводиться вищій технічній школі в розвитку ціннісної орієнтації молоді в процесі створення співгромадянства, для складання громадянської нації на поліетнічній, полікультурній, поліконфесійній гетерогенно-ціннісній основі.

Довгі роки головним регулятором формування ціннісної орієнтації була категорія виховного ідеалу – з арсеналу педагогіки та антропології, сьогодні вона виявилася практично викинутою з контексту освіти.

Актуальним напрямом у формуванні ціннісної орієнтації у формуванні професійної спрямованості та компетентності молоді є питання, пов'язане зі ступенем самостійності суб'єктності різних етносів, які проживають і навчаються в Україні, що також повністю врахо-

вується в процесі формування професійної спрямованості молоді.

Все вищесказане, з нашої точки зору, показує необхідність серйозної теоретичної і практичної роботи для отримання достовірної картини ціннісної орієнтації сучасної молоді і, за потребою, зіставлення її з положенням справ в інших країнах світу.

Однак, звернення до зовнішнього досвіду далеко не завжди гарантує очікувані результати, тому що міграційний сценарій життя молоді, студентства, властивий більшості країн світу, підпорядковується іншим особливостям механізму формування ціннісної орієнтації молодих людей.

Саме з цим пов'язаний інтерес до серйозного аналізу процесу формування професійної спрямованості та компетентності молоді через ціннісну орієнтацію і здоровий спосіб життя.

Однак, престижність вищої технічної освіти викликала появу великої кількості ВНЗ, які видають дипломи людям, часто нездатним використовувати отримані науково-технічні знання для розвитку суспільства і персонально себе.

У соціальній практиці навчання, виховання і розвитку студентів, особливо технічних вузів, досить поверхнево розглядаються питання ціннісної орієнтації і здорового способу життя, які при їх вивченні припускають, що молода людина активно і цілеспрямовано відноситься до оточуючих її процесів, прагне свідомо і планомірно змінювати соціальне середовище.

Сучасне дослідження культурних кодів історичних цілісностей пов'язується з ціннісними орієнтаціями знання і технологій. Саме в цьому контексті розглядається сакральне та профановане знання. Дослідження базових цінностей, протоархетипів та архетипів розкривають культурне різноманіття світу, на тлі якого розкриваються системи знання і технологій в контексті парадигми класичної, неокласичної, постнекласичної науки.

Культура постає у вигляді як зовнішнього середовища, в яке вписані знання, науки і технології, так і вигляді культурного оточення науки і системної цілісності історико-культурних компонентів.

Техногенна культура чи технокультура пов'язується з певними формами реалізації цінностей, серед яких після політичних та економічних введених технічні, технократичні, інструментально-естетичні, що виводяться зі знаряддевого, утилітарно-практичного розуміння техніки.

В сучасних умовах «технічне» розкривається з позицій гуманітарного, у якому «технічне» суть «людське». «Людське» пов'язується з творчою реалізацією людських здібностей,

проте технічна діяльність по відношенню до цієї реалізації виступає лише як умова, хоча і необхідна.

Вища технічна освіта повинна стати найважливішим інструментом організації процесу формування ціннісної орієнтації молоді, що грає ключову роль у формуванні соціального потенціалу молоді. У постійно змінюваному суспільстві молодій людині надається широкий діапазон вибору моделей поведінки, що визначаються суб'єктивною реальністю, де і створюються передумови до формування професійної компетентності молоді.

В умовах інтеграції науки та освіти, переходу від адаптаційних моделей освіти до впровадження концепції вищого навчального закладу-дослідника зростає актуальність переходу від розгляду людини в науковій творчості як врівноваженої, моральної та соціально відповідальної особистості, до з'ясування значення її ідентифікації з національною, історичною, державною спільнотою для формування національної технічної еліти. Соціологічні дослідження студентів та аспірантів НТУУ «КПІ» у 2007 р. показують, що незважаючи на задекларовані високі соціальні цілі науково-технічної творчості (НТТ), серед молоді переважають прагматичні цінності та орієнтації на входження НТТ в межах соціально-правової

ідентифікації, спрямованої на підвищення рівня освіти, вступу в аспірантуру, використання матеріально-технічних можливостей вищого навчального закладу, досягнення матеріального добробуту, грошей, слави, успіху.

На закінчення слід відзначити дійсно нагальну гостру необхідність зберігати універсальні гуманітарні цінності у поєднанні з професійною реалізацією особистості. Реальна інноватика в системі вищої технічної освіти полягає не тільки в якісних змінах змісту навчальних програм, технічних спеціальностей, а й у формуванні ціннісної орієнтації питань професійної діяльності, тому що не секрет, що, залежно від уявлень про науку і техніку, вибудовується вузівська програма, стандарт і стратегія освіти і, в кінцевому рахунку, установки урядових рішень та державна політика.

Такий висновок доречний, якщо ми усвідомлюємо, що еволюція західного світу носить явно технічний характер (включаючи сферу науки) і саме спроба звернути більше уваги питанням ціннісної орієнтації студентства і повинна стати виправданою при формуванні нової пізнавальної моделі (парадигми) техніки, що детермінує і нову модель технічної освіти України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Блюмберг Х. Жизненный мир и технизация с точки зрения феноменологии / Х. Блюмберг // *Вопр. философии.* – 1993. – № 10. – С. 17-22.
2. Бодрийяр Ж. В тени молчаливого большинства, или конец социального / Ж. Бодрийяр; пер. с фр. Н.В. Сулова. – Екатеринбург: изд-во Урал. гос. ун-та, 2000. – 96 с.
3. Дьюи Д. Демократия и образование / Д. Дьюи. – М.: Педагогика-пресс, 2000. – 382 с.
4. Печчеи А. Человеческие качества / А. Печчеи; пер. с англ. О.В. Захаровой; общ. ред. и вступ. ст. Д. М. Гвишиани. – М.: Прогресс, 1985. – 231 с.

Стаття надійшла до редакції 23.02.2012 р.